

کتاب‌های تصویری معاصر: متن‌هایی فلسفی برای تمام گروه‌های سنی
دکتر جوانا هینز (دانشگاه پلیمت انگلستان)

مترجم: دکتر مسیح ذکاوت

اردیبهشت ۱۳۹۵ (مرکز مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز)

چکیده

جوانا هینز در این مقاله درباره‌ی دو موضوع سخن می‌گوید: نخست نظریه و کاربرد مکتب بین‌المللی آموزش فلسفه به کودکان و اهمیتی که به قدرت روایت و داستان در بیان و ترغیب تفکر فلسفی می‌دهد. و دوم، درباره‌ی ویژگی‌های مهم کتاب‌های تصویری معاصر و توانشان در برانگیختن ما به پرسش‌گری و گفت‌وگو با یکدیگر. به این منظور از چند کتاب تصویری معاصر بهره می‌گیرد تا هم شاهدهی برای صحبت‌هایش بیاورد و هم گوشه‌ای از رویکرد خود را در فلسفیدن/پرسش‌گری فلسفی برای کودکان بیان کند. این نمونه‌ها از موقعیت‌های فرهنگی اروپایی یا انگلیسی‌زبان انتخاب شده‌اند و دربرگیرنده‌ی آثاری از هنرمندان برجسته‌ی کتاب‌های تصویری همچون شان‌تن، آنتونی براون و کالین تامپسون است.

نویسنده پس از بیان مقدمه‌ای در باب کلیات فلسفه برای کودکان، به اهمیت متن‌های روایی در این رویکرد می‌پردازد. سپس به‌گونه‌ای ویژه بر کتاب‌های تصویری تمرکز می‌کند و این مسأله را مطرح می‌کند که چرا می‌توان برای پرسش‌گری‌های فلسفی از کتاب‌های تصویری استفاده کرد و کدام کتاب‌ها همچون متن‌هایی فلسفی کارآمدند؟ در پاسخ به پرسش نخست، می‌گوید «اخیراً، «گونه‌ی ادبی» کتاب تصویری رشد کرده و به گونه‌ای دم‌افزون پیچیده و متنوع شده است. اندیشه‌های پسامدرن و فناوری‌های دیجیتال بر امکانات [بیانی] کتاب‌های تصویری تأثیر گذاشته‌اند. انواع متن‌های تصویری زیاد شده و دیگر نمی‌توان گفت کتاب‌های تصویری تنها برای کودکان هستند. توانایی خواندن متن‌های تصویری در دوران دیجیتال اهمیت بیشتری یافته است».

در پاسخ به پرسش دوم، ویژگی‌های کتاب‌های تصویری مناسب برای کار فلسفی را چنین برمی‌شمارد: (در آثار دیوید مگی) شکاف میان متن و تصویر، دیدگاه‌هایی پیچیده و مبهم، پایان داستان باز و بدون نتیجه‌گیری قطعی، بازی با واقعیت، برهم‌کنش‌های پیچیده‌ی دو نظام نشانه‌ای متفاوت، وابستگی دوسویه میان متن و تصویر. (در آثار شان‌تن) محو شدن مرزها، امکان بازی با سن و رها از سن‌بودن. (در چگونگی باید جاودانه زیست؟ اثر کالین تامپسون) مفهومی انتزاعی و موضوع‌هایی مردم‌پسند که راهگشای جست‌وجو در وجود بشرند، اندیشیدن درباره‌ی سن در ارتباط با تجربه‌ی مادی، ملموس و روزمره و نه سن تقویمی. افزون بر ملاک‌های اشاره‌شده وی به ملاک‌هایی دیگر نیز اشاره می‌کند: گفت‌وگوهای جست‌وجوگرانه میان شخصیت‌های انسانی و شخصیت‌های خیالی، ایجاد فرصت برای غرقه‌شدن خیالی در دیگر شخصیت‌ها، مکان‌ها و دوران‌ها و هماهنگی کتاب‌ها با تجربه‌های کودکان.

کلیدواژه‌ها: فلسفه برای کودکان، کتاب‌های تصویری، مفهوم کودکی، متن‌های روایی